

Current Issues of Mass Communication, Issue 20 (2016)

Journal homepage: <http://comstudies.org>

<https://doi.org/10.17721/2312-5160.2016.20.49-60>

UDK 007:304:659.3+378+347.78+316.752

"Plagiarism" Facebook Group as a Segment of the Anti-Plagiarism Discourse

Olena Ryzhko

*Taras Shevchenko National University of Kyiv, Institute of Journalism,
36/1 Melnikova str., 04119 Kyiv, Ukraine*

Corresponding author's e-mail address: olenaryzhko@gmail.com

ABSTRACT

The main objective of the study was a survey of documents and content posted in the "Plagiarism" open group on social network Facebook. The research tasks were the following: 1) to analyze the content of the newsfeed in the group and files published in it; 2) to classify posts in the group by type; 3) to define topics of discussions in the group; 4) to describe anti-plagiarism activities of the group members. Among the research methods, we used document analysis to analyse 1) articles (in order to determine the essence, characteristics, types of plagiarism) and 2) content published in the "Plagiarism" group (in order to define and classify posts by type and thematic scope as well as outline areas of anti-plagiarism activities of the group members). Grouping method was used for the ordered description of the different-type objects, such as some posts in the "Plagiarism" group.

Analysis of the documents and the newsfeed content allowed making the following conclusions. 1. Forty-three documents published in the "Files" section refer to: a) upholding the principles of academic honesty, prevention of plagiarism and anti-plagiarism activities; b) development of the "Black List of Ukrainian Plagiarists" database; c) disclosure of information about committing plagiarism by certain persons; on the base of comparison test tables composed by E. Shestakova and T. Parkhomenko we have set up a register of academic plagiarism types; d) activities of the National Agency for Quality Assurance of Higher Education. 2. Posts on the newsfeed (2012-2017) were grouped according to the following criteria: 1) the subject of discussions (16 positions); 2) types of messages (13 positions). We outlined further activities of the group members: 1) detection of specific cases of plagiarism, disclosure of them, and efforts to punish the plagiarists; 2) analysis of specialized scientific periodicals for following the requirements of academic honesty and fight against the so-called "trash" journals; 3) preventing the spread of plagiarism. The work of active members of the "Plagiarism" group contributes to the formation of a specific online archive of materials primarily related to academic plagiarism. Information saved in the group can be used as empirical material for the theoretical generalizations and newsworthy event for mass media. All facts specified in the article indicate that the "Plagiarism" group is an essential segment of a social and communicative discourse that is inspired by the plagiarism expansion in all spheres of society life. The research of "Plagiarism" group content gives an opportunity to find out the most contradictory spheres of the plagiary discourse and to find the ways of overcoming the plagiary problem.

KEYWORDS: plagiarism; types of plagiarism; academic integrity.

Група «Плагіат» як сегмент антиплагіатного дискурсу

Рижко Олена Миколаївна, Інститут журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доцент, кандидат філологічних наук.

Резюме

Метою статті є виявлення найсуперечливіших ділянок в довоколаплагіатному дискурсі на основі аналізу контенту відкритої групи «Плагіат» соціальної мережі Facebook, щоб у подальшому сформулювати шляхи подолання проблеми плагіату. Для реалізації мети за допомогою методів аналізу документів (для з'ясування суті, ознак, видів плагіату та класифікації дописів за видами і тематикою й окреслення напрямів діяльності учасників групи) та групування (для впорядкованого опису різномірних об'єктів – окремі дописи) – було виконано такі завдання і встановлено факти: 1. Проаналізовано змістове наповнення новинної стрічки групи та розміщені в ній файли – 43 документи стосуються: а) утвердження принципів академічної чесності, профілактики й протидії плагіату та боротьби з ним; б) розроблення «Чорного списку плагіаторів України»; в) оприлюднення даних щодо вчинення плагіату конкретними особами; на основі порівняльних тестових таблиць, сформованих Е. Шестаковою й Т. Пархоменко, нами було укладено реєстр видів академічного плагіату; г) діяльності НАЗЯВО. 2. Дописи (2012–17 рр.) було згруповано за тематикою обговорень (16) і видами повідомлень (13 позицій). 3. Окреслено подальші напрями діяльності учасників групи: а) виявлення конкретних випадків плагіату, оприлюднення їх і боротьба за те, аби плагіатори були покарані; б) боротьба з т.зв. «сміттєвими» журналами; в) профілактика поширення плагіату. Встановлено, що діяльність членів групи «Плагіат» є формуванням своєрідного онлайн-архіву матеріалів про плагіат; їх можна використовувати як емпіричний матеріал для теоретичних узагальнень і як інформаційні приводи для ЗМК; а група «Плагіат» становить суттєвий сегмент соціальнокомунікаційного дискурсу, натхненню поширенням плагіату на всі сфери життя соціуму.

Ключові слова: плагіат; види плагіату; академічна доброчесність.

Рыжко Е.Н. Группа «Плагат» как сегмент антиплагатного дискурса.

Резюме. Целью статьи является определение наиболее противоречивых областей плагатного дискурса на основе анализа контента открытой группы «Плагат» социальной сети Facebook для того, чтобы в дальнейшем сформулировать пути преодоления проблемы плагата. Для реализации цели с помощью методов анализа документов (для выяснения сущности, признаков, видов плагата и классификации сообщений по видам и тематике, а также определения направлений деятельности участников группы) и группирования (для упорядоченного описания разнородных объектов – отдельные сообщения) – были выполнены такие задачи и установлены факты. 1. Произведен анализ содержания новостной ленты группы и файлов, размещенных в ней: 43 документа касаются: а) принципов академической честности, профилактики и противодействия плагату и борьбы с ним; б) разработки «Черного списка плагаторов»; в) обнародования данных относительно совершения плагата конкретными лицами; на основе сравнительных тестовых таблиц, сформированных Е. Шестаковой и Т. Пархоменко, нами был составлен реестр видов академического плагата; г) деятельности НАЗЯВО. 2. Сообщения (2012–17 гг.) были сгруппированы по тематике обсуждений (16) и видам сообщений (13 позиций). 3. Намечены дальнейшие направления деятельности участников группы: а) выявление конкретных случаев плагата, обнародование их и борьба за наказание плагаторов; б) борьба с т.н. «мусорными» журналами; в) профилактика распространения плагата. Установлено, что деятельность членов группы является формированием своеобразного онлайн-архива материалов о плагате; их можно использовать как эмпирический материал для теоретических обобщений и как информационные поводы для СМИ; группа «Плагат» представляет собой существенный сегмент социально-коммуникационного дискурса, инспирированного экспансией плагата во все сферы жизнедеятельности социума.

Ключевые слова: плагат; виды плагата; академическая добропорядочность.

1. Вступ

Проблема плагіату є давньою, контрверсійною і транскордонною. В Україні ж її гостроту вкотре засвідчила низка плагіатних скандалів минулого (2016) року, пов'язаних, передусім, із іменами К. Кириленко, членів НАЗЯВО і навіть міністра освіти і науки – Л.Гриневич, з одного боку, а з іншого – результатами соціологічних досліджень, наприклад, виконаного Східноукраїнським фондом соціальних досліджень спільно з Харківським національним університетом імені В. Н. Каразіна за підтримки МФ «Відродження» у період з грудня 2014 по липень 2015 р.: його результати свідчать, що понад 90 % українських студентів практикують плагіат [1]. Аналітичне дослідження, проведене Інститутом освітньої аналітики (МОН), щодо наявності етичних кодексів студента/викладача (на базі 172 ВНЗ державної і комунальної власності) та способів протидії плагіату (206 ВНЗ), а також опитування представників адміністрацій ВНЗ щодо боротьби з плагіатом (186 запитань – 139 відповідей); виявлено 27 студентських і 19 викладацьких кодексів (при цьому в 10-ти ВНЗ це спільний документ) [2, 31], представники 94 ВНЗ згадують про виявлення випадків плагіату [2, 32] – результати викладені в документі «Аналітична довідка за результатами дослідження практик академічної доброчесності у вищих навчальних закладах України» [2].

Поширення плагіату призводить до нівелювання якості освіти та престижу наукових досліджень, занепаду наукової етики і професійних стандартів, трансформації та викривлення наукових і професійних вартостей (цінностей), зловживання правом на творчість; унеможливає гармонійний розвиток особистості та її повноцінне професійне становлення; спричинює економічні та іміджеві втрати держави, а також переконує в гостроті й **актуальності** означеної проблеми і теми нашого дослідження «Плагіат у соціальнокомунікаційному вимірі початку XXI століття: природа явища та історія боротьби», у межах якого підготовлено цю статтю. **Метою** статті є виявлення найсуперечливіших ділянок в довколаплагіатному дискурсі на основі аналізу контенту відкритої групи «Плагіат» (<https://www.facebook.com/groups/plagyat/>) соціальної мережі Facebook, що становить собою суттєвий сегмент соціальнокомунікаційного дискурсу, розпочатого через поширення плагіату на всі сфери життєдіяльності соціуму, для того, щоб у подальшому сформулювати шляхи подолання проблеми плагіату.

Для досягнення поставленої мети потрібно виконати такі завдання: 1) проаналізувати змістове наповнення новинної стрічки групи та файли, розміщені в ній; 2) класифікувати дописи за видами; 3) виділити тематику обговорень у групі; 4) окреслити напрями діяльності учасників групи у межах боротьби з плагіатом. Реалізація окреслених завдань дасть змогу виявити найсуперечливіші ділянки в довколаплагіатному дискурсі для того, щоб у подальшому сформулювати шляхи подолання проблеми плагіату загалом і, зокрема, внести зміни та доповнення у програму навчального курсу «Сучасні українські ЗМІ в ціннісному вимірі», розроблену для Національного авіаційного університету (курс читається від 2015 р., 50 % матеріалу присвячено проблемі плагіату) із тим, щоб згодом розробити окремий спецкурс для ВНЗ, присвячений осмисленню означеної проблеми, профілактиці плагіату та боротьбі з ним; а також сформувати перелік видів академічного плагіату (на рівні наукових досліджень), з посиланням на дані порівняльних таблиць текстів, розміщених у файлах групи, який можна буде використовувати під час укладання положень ВНЗ про дотримання принципів академічної доброчесності в освітньому процесі.

У дослідженні проблеми плагіату, на наш погляд, можна виділити два рівні: 1) практичний і 2) теоретичний. На практичному рівні зосереджено діяльність учених, чий зусилля спрямовані, передусім, на виявлення безпосередніх фактів плагіату, що в подальшому

стають емпіричним матеріалом для теоретичного осмислення і цими-таки вченими, й іншими науковцями, як, наприклад, багаторічна діяльність польського дослідника М.Вронського (M. Wrońskiego) [3], якого називають «łowcą plagiatów» («ловцем плагіатів»); на основі його праць польська вчена-юрист Й. Шеньчило-Хлабіч (J. Sieńczyło-Chlabicz) уклала «відкритий каталог найбільш уживаних способів плагіату, до яких вдаються студенти, докторанти й викладачі вищих шкіл» [4, 138–140] – тобто класифікацію видів академічного плагіату із 15 позицій. З-поміж таких науковців можна назвати, приміром, членів антиплагіатної громадської ініціативи «Дисергейт», це – С.Благодетелева-Вовк, О. Болдирев, В. Досенко, І. Єгорченко, Т. Пархоменко, А.Сингаївська, О. Смирнов, С. Шарапов, Е. Шестакова (дослідниця, до речі, розглядає плагіат як «форму соціально-наукової комунікації», зокрема, перетворення його на «привабливу форму влади» [5]). Більшість із них – активні дописувачі групи «Плагіат». Або С. Арбузова, яка оприлюднює свої матеріали на сайті «Помилки та фальсифікації в наукових дослідженнях» (<http://false-science.ucoz.ua/>), заснованому О. Смирновим. Цей сайт можна порівняти із польським Etyka i patologie polskiego środowiska akademickiego (Етика і патології польського академічного середовища, <https://nfaetyka.wordpress.com/>), на якому розміщуються матеріали, пов'язані з плагіатом, і що є окремим сервісом Niezależnego Forum Akademickiego (Незалежного академічного форуму, засновник – J. Wiczorek).

На теоретичному рівні передусім слід назвати докторську дисертацію з юриспруденції Г. Ульянової «Методологічні проблеми цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності від плагіату» [6]: дослідниця аналізує проблему плагіату з погляду права, проте для нашого дослідження цінними є міркування про природу та сутнісні ознаки плагіату, зокрема щодо зміни цінностей як однієї з основних причин поширення його, плагіату як зловживання правом на творчість, особливостей плагіату ідей (пам'ятаємо, що ідеї «в чистому вигляді» авторським правом не охороняються), а також введення науковцем поняття «авторське дублювання наукових результатів» [6, 370] замість означень «самоплагіат» («автоплагіат»); однак під час розгляду видів плагіату у ЗМК, авторка виділяє тільки найбільш узагальнено плагіат у друкованих ЗМК, на телебаченні та в рекламі. Автори посібника «Академічна чесність як основа сталого розвитку університету» [7] зосереджують увагу на зарубіжному досвіді утвердження норм і приписів academic integrity, етичних кодексів університетів, що регулюють діяльність викладачів і студентів, профілактиці плагіату і боротьбі з ним. Так само аналізу явища плагіату в контексті академічної доброчесності присвячені статті А. Ковальнової [8] та І. Литвинчук: дослідниця запропонувала дорожню карту розв'язання проблеми академічного плагіату [9] і уклала класифікацію видів плагіату [10]. Особливості мережевого плагіату та його види розглянула О. Кузнецова [11]; історії плагіату присвячено статтю І. Романової [12]; дослідженню поняття, суті, класифікувальних ознак явища – працю О. Штефан [13].

2. Методи дослідження

Аналіз документів був застосований до наукових статей для з'ясування суті, ознак, видів плагіату; контенту, опублікованого у групі «Плагіат» для виявлення і класифікації дописів за їх видами і функціональним призначенням та окреслення напрямів діяльності учасників групи у межах боротьби з плагіатом. Для ілюстрації окремих положень було використано матеріали ЗМК, посилання на які є в групі. Описовий – для представлення даних; метод групування – для впорядкованого опису різномірних об'єктів, що ними є окремі дописи в групі «Плагіат».

3. Результати й обговорення

Під час міркування над окресленою проблемою, ми спираємось на низку положень. 1. Власне розуміння плагіату засновуємо на визначенні, запропонованому Г. Ульяновою: «це складне соціально-етичне, правове явище у сфері права інтелектуальної власності, що може розглядатися як: порушення авторських прав творця первісного тексту; зловживання правом на свободу творчості особою, що вчиняє плагіат; порушення прав споживачів інтелектуальної, творчої діяльності; порушення публічного правопорядку (інтересів суспільства та держави) – у випадках, коли авторству надається суспільне значення» [6, с.368], – проте зосереджуємось на соціальнокомунікаційній природі явища (плагіат є закономірним вислідом соціального розвитку, оскільки соціум продукує (уможливорює) певні норми комунікаційної діяльності), акцентує увагу на його аксіологічному (деструктивна перверсія цінностей), медіакритичному (нівелювання професійних і морально-етичних стандартів) й окремих аспектах філософського (зокрема, вважаємо плагіат симулякром, який означає анігіляцію наукового знання, текстотворення загалом, особистісного розвитку тощо, знецінює їх) виявів. 2. «Довколаплагіатний» дискурс є частиною медійного дискурсу – ЗМК є водночас платформою для оприлюднення матеріалів (та ініціації численних дискусій) про плагіат і боротьбу з ним (або бездіяльність щодо нього) та середовищем продукування плагіату (копійейст, реплікація, републікація, рерайт, плагіат-переклад, компіляція + плагіат матеріалів про плагіат); що перетворює мас-медії (і соціальні мережі, оскільки вони є джерелом інформаційних приводів, з одного боку, і хвилі копійейсту, з іншого, включно з поширенням фейків і комплексом проблем, пов'язаним із цим) на одного з ключових гравців у боротьбі з плагіатом і його профілактиці. Слушно підкреслює дослідник медійного дискурсу В.Кулик, «медії великою мірою *створять* (виділення автора. – *О. Р.*) ту реальність, яку сприймають їхні читачі, слухачі або глядачі» [14, 9], тобто вони формують або формують світогляд і ціннісні орієнтації соціуму. 3. У контексті проблеми плагіату, крім інших тлумачень, ми розглядаємо дискурс як спосіб «діалогічно-аргументативного перевірення спірних домагань значущості стверджувальних та нормативних висловлювань (а також дій) з метою досягнення універсального (тобто значущого для усіх, хто здатний до розумної аргументації) (виділення наше. – *О. Р.*) консенсусу» [15, 47]. 4. Ми виходимо з міркування, що Facebook (як і інші соціальні мережі) на сьогодні є «гігантським складом персональної інформації» [16, 85] та може бути (і стає) платформою, з одного боку, для поширення плагіату (наприклад, зловживання републікаціями з коментарями власника облікового запису, а, частіше, без них), а, з іншого – комунікаційним простором, у якому відбувається роз'яснення суті проблеми плагіату, вживаються заходи для запобігання поширенню плагіату й оприлюднюються матеріали щодо боротьби з ним; водночас, ми беремо до уваги думку медіафілософа Б. Потятиника: «Висловитися в Мережі дуже легко. Настільки легко, наскільки важко бути почутим» [17, 8], – яка змушує замислитись, наскільки ефективним інструментом у боротьбі з плагіатом може бути Facebook.

Група «Плагіат» заснована в 2012 р. нині об'єднує понад 800 учасників (834 станом на 31.01.17 р.). Адміністратори – доктор філологічних наук Е. Шестакова та кандидат економічних наук Є. Ніколаєв. За визначенням засновників, мета групи – «збирати інформацію про випадки плагіату в українській і світовій науці, ініціювати викриття плагіату у вітчизняному науково-освітньому просторі, відстежувати праці з плагіатом і вимагати від інститутів влади притягнення до відповідальності плагіаторів і осіб, причетних до просування плагіатних робіт». Як бачимо, від початку діяльність групи мала бути зосереджена на боротьбі з академічним плагіатом на рівні підготовки й захисту кандидатських/докторських робіт і апробації їх (наукові статті, монографії,

посібники/підручники тощо).

У групі викладено 43 файли, що стосуються наведених нижче окремих аспектів проблеми плагіату.

1. Утвердження принципів академічної чесності, профілактики й протидії плагіату та боротьби з ним, наприклад, презентація А. Сингаївської «Кампанія викорінення недоброчесного навчання» (викл. 14.12.2015), у якій представлено досвід ДНУ ім. Олеса Гончара, ДДПУ ім. Івана Франка, УКУ та НаУКМА; презентація «Етичні проблеми сучасної науки» В. Грінченко (викл. 02.02.2016); згадана вище аналітична довідка Інституту освітньої аналітики [2; у групі викл. 13.08.2016]; презентація І. Єгорченко «Досвід антиплагіатної ініціативи «Дисергейт» (викл. 30.09.2016).

2. «Чорний список плагіаторів України» – зразок розроблення такої бази даних внесла А. Сингаївська (викл. 26.12.2015). Ідея створення такого реєстру у світі не нова, приміром, М. Ментлевич (M. Mętlewicz) у матеріалі «Plagiat jak molestowanie?» («Плагіат як домагання?») міркує про викриття плагіату у польських ЗМК та акцентує увагу на двох аспектах: а) у ситуації, що склалась, звинувачення у плагіаті (навіть, якщо воно не буде доведене) спроможне спричинити «смерть цивільну», тобто цілковиту втрату репутації і невідновне руйнування довіри і б) визначає потребу вживати заходів на рівні держави, пропонує «дуже серйозно поміркувати про створення реєстру викладачів на зразок американського «megan’s law» (йдеться про Закон Меган, який вимагає оприлюднення інформації із Реєстру секс-злочинців у США. – *О. Р.*), чий плагіат було доведено. Він міг би стати додатковою профілактичною мірою, що відстрашуватиме від вчинення таких дій» [18]. Водночас, у коментарях до цієї статті доктор Т. Коцар (T. Koczar) підкреслює, що подібний реєстр суперечить засаді рівності перед правом: «чому злочини (йдеться саме про плагіат. – *О. Р.*) викладачів повинні бути зареєстровані в окремому реєстрі, а злочини представників інших соціальних і професійних груп (електриків, малярів, поліцейських, лікарів та ін.) ні?» [18]. На наш погляд, формування такого реєстру, крім юридичних, має й етичні застереження – може із профілактичної міри перетворитись на засіб зведення рахунків чи полювання на відьом.

3. Матеріали (тексти авторефератів, статей, порівняльні таблиці виявлення плагіату, офіційні звернення/відповіді, ділові листи, висновки судових експертиз, опубліковані в наукових часописах рецензії і статті та ін.), що стосуються вчинення плагіату конкретними особами, як-то В. Ніколаєнком (викл. 25.02.2016), С. Демченком (викл. 4, 6, 8, 15, 18, 19, 21, 24.04.2016; 16 і 19.05.2016; 2 і 27.06.2016; 4 і 11.07.2016), М. Демченком (11.07.2016; 19.09.2016; 07.11.2016), І. Артамоною (24.09.2016 – 9 документів, якщо не брати до уваги кілька дублів), А. Лященко (28.04.2016), Х. Гурчіані (09.10.2016), Ю. Делії (02.07.16). Документи розміщені переважно доктором філологічних наук Е. Шестаковою, значна частина з них – порівняльні таблиці текстових збігів, укладені на основі звіряння актедів дослідницею. Якщо взяти до уваги, що Закон України «Про вищу освіту» визначає академічний плагіат (ст. 69, п. 6) як «оприлюднення (частково або повністю) наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження та/або відтворення опублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання» [19], і не дає переліку видів плагіату, а питання щодо останніх виникає регулярно, вважаємо, що такий перелік слід укласти. Наприклад, на основі даних Е. Шестакової, можна укласти такий реєстр різновидів академічного плагіату (йдеться про наукові роботи здобувачів ступенів): 1) привласнення (дослівний плагіат) значних за обсягом (або й повного обсягу) фрагментів із робіт українських авторів (автореферати, статті); 2) плагіат-переклад роботи іноземного автора (статті, монографії, захищені дисертації); 3) плагіат-переклад роботи колективу іноземних авторів; 4) некоректні запозичення форми викладення ідей, структури, системи аргументації із захищених дисертацій іноземних авторів; 5) плагіат фрагментів перекладних текстів (оригінал – англійською, мова перекладу – російська,

мова матеріалу з плагіатом – українська) із фальсифікацією джерел (несправжні або неповні посилання чи посилання на англomовне першоджерело тоді, як наводиться сплагіачена цитата, перекладена з російської); 6) «множинний» плагіат – привласнення значних за обсягом фрагментів тексту іноземного автора чи колективу авторів двома (кількома) плагіаторами водночас. До речі, цей перелік можна продовжити на основі текстових порівнянь, виконаних доктором філософських наук Т. Пархоменко щодо докторської дисертації К. Кириленко [20]; 7) розміщення чужого тексту повністю у власній дисертації із фальшуванням джерел (до чужого тексту додаються «посилання» на власні попередні роботи); 8) присвоєння графічного матеріалу (схеми, рисунки, таблиці) без зазначення джерел; крім того, варто додати види плагіату, виділені самою Т.Пархоменко у згаданій дисертації в іншому опублікованому матеріалі [21]: 9) привласнення положень, винесених на захист іншою людиною (наукова новизна) і, відповідно, наукового результату, із захищеної дисертації без зазначення джерела; 10) присвоєння результатів дослідно-експериментальної роботи; 11) дослівне копіювання методики іншого дослідника без посилання на нього (йдеться не про використання однакових методів, а саме про принципи добору й авторську систему їх використання); 12) присвоєння визначень (дефініцій) інших авторів повністю або скопійованих визначень кількох авторів без посилання на них. Зрозуміло, що цей перелік не є вичерпним. У подальшому його буде уточнено та доповнено, оскільки чим більше позицій названо, тим простіше буде визначати плагіат.

4. Документи, що стосуються діяльності НАЗЯВО, зокрема «Протокол засідання Організаційного комітету Третього всеукраїнського з'їзду вищих навчальних закладів державної форми власності від 20 січня 2017 р.» (вкл. 27.01.2017).

Матеріали новинної стрічки (розділ «Дискусія», 2012–2017 рр.) можна згрупувати за такими критеріями: 1) тематика обговорень; 2) види повідомлень.

За тематикою обговорень (ми використали зворотну хронологію під час укладення цього переліку – від 2017 р. до 2012 р.) можна виділити такі напрями: 1) діяльність НАЗЯВО; 2) академічна чесність загалом; 3) дотримання принципів академічної чесності у наукових публікаціях, включно з діяльністю/бездіяльністю редколегій наукових часописів, що уможливило поширення плагіату; 4) боротьба з плагіатом; 5) створення і робота Національного репозитарію академічних текстів; 6) плагіатні скандали; 7) «Академічна негідність року»; 8) види плагіату; 9) плагіат як корупція; 10) наукова етика; 11) виготовлення дисертацій (дипломних робіт) на замовлення; 12) реформування освітньої та наукової галузі; 13) правила цитування й вимоги до наукових видань (світовий досвід); 14) можливості й використання програм перевірки текстів на плагіат; 15) якість журналістської освіти; 16) розгортання Проекту сприяння академічної доброчесності в Україні (SAIUP).

За видами повідомлень, можна виокремити такі: 1) репост повідомлень ЗМК із власними коментарями; 2) поширення матеріалів (статті, інфографіка) ЗМК (по-перше, усіх видів; по-друге, українських та іноземних), що стосуються проблеми плагіату в Україні і за кордоном (не лише академічного, а й у сферах музики, літератури, художньої творчості, декоративно-ужиткового мистецтва тощо); 3) повідомлення членів антиплагіатної ініціативи «Дисергейт» щодо власної діяльності та діяльності «Дисергейту», зокрема, офіційного спілкування з МОН, звернень до ректорів ВНЗ, де працюють/працювали особи, звинувачені в плагіаті; 4) поширення дописів про діяльність іноземних громадських ініціатив, чия діяльність пов'язана з боротьбою з плагіатом, зокрема, мережевого співтовариства «Дисернет» («Диссернет», РФ); 5) дописи-міркування членів групи щодо проблеми плагіату; 6) поширення членами «Дисергейту» власних матеріалів із теми, опублікованих у наукових і науково-популярних часописах і блогах; 7) повідомлення про конкретні випадки плагіату (із наведенням порівняльних текстових

таблиць); 8) дописи-відповіді осіб, звинувачених у плагіаті, і третіх сторін щодо звинувачення в плагіаті конкретних осіб; 9) полемічні дописи, що становлять собою, по суті, «з'ясування стосунків»; 10) повідомлення про судові позови щодо плагіату; 11) відеозаписи, здійснені в межах флеш-мобів (наприклад, на підтримку Т. Пархоменко) та популяризації знань про плагіат і боротьбу з ним; 12) презентації з теми; 13) меми.

Додамо також, що на 2012 р. – початок 2013 р. припадає максимум повідомлень, які відображають діяльність російського «Дисернету» і випадки вдавання до плагіату відомих політиків і урядовців різних країн, а потім фокус зміщується на власне українські події, що закономірно детермінується утворенням громадської ініціативи «Дисергейт», ТРОНу («Точка росту: освіта і наука») тощо.

Аналіз контенту новинної стрічки групи «Плагіат» дає змогу окреслити такі напрями діяльності її учасників у межах боротьби з плагіатом: 1) виявлення конкретних випадків плагіату, оприлюднення їх і боротьба за покарання – позбавлення неправомірно здобутих наукових ступенів і можливості займати адміністративні посади різних рівнів; 2) аналіз фахових наукових видань на предмет дотримання ними вимог академічної доброчесності і боротьба за вживання відповідних заходів щодо часописів, які порушують чи взагалі не дотримуються згаданих вимог (т. зв. «сміттєві» журнали); 3) профілактика поширення плагіату.

Загалом же аналіз контенту засвідчує, що найсуперечливішими ділянками довколаплагіатного дискурсу на сьогодні є: 1) необхідність усвідомлення, що проблема плагіату тісно пов'язана з проблемою корупції, тому розв'язати її окремо неможливо; 2) Національний репозитарій академічних текстів у тому вигляді, в якому він існує тепер, мало допоможе в подоланні проблеми плагіату; 3) державні антиплагіатні ініціативи загалом (наприклад, створення НАЗЯВО без належної нормативно-правової бази і технічного супроводу, а також уведення до його складу осіб, чия наукова репутація трактується двозначно) не сприяють реформуванню вищої освіти й розвитку науки, а, навпаки, поглиблюють кризу; 4) функціонування т. зв. «сміттєвих» журналів руйнує систему апробації наукових результатів досліджень через оприлюднення у фахових виданнях; 5) численні випадки виявлення плагіату в роботах осіб, обтяжених владою, крім розв'язання медійних плагіатних скандалів, не тягнуть за собою ані морально-етичного осуду наукової і професійної спільноти, як мінімум, ані адміністративних заходів, що нівелює будь-які зусилля на шляху подолання проблеми; 6) основні зусилля в протидії плагіату мають бути зосереджені на його профілактиці; 7) принципи академічної доброчесності мають бути внесені в етичні поведінкові кодекси, як і докладні процедури (із покрововим механізмом) щодо виявлення плагіату і покарання за нього.

4. Висновки

Аналіз документів і контенту новинної стрічки відкритої групи «Плагіат», розміщених у соціальній мережі Facebook, дав змогу встановити такі факти. 1. Сорок три документи, викладені у розділі «Файли» стосуються: а) утвердження принципів академічної чесності, профілактики та протидії плагіату, боротьби з ним; б) розроблення бази даних «Чорний список плагіаторів України»; в) оприлюднення даних щодо вчинення плагіату конкретними особами (тексти авторефератів, статей, порівняльні таблиці виявлення плагіату, офіційні звернення/відповіді, ділові листи, висновки судових експертиз, опубліковані в наукових часописах рецензії і статті та ін.); на основі порівняльних тестових таблиць, сформованих Е. Шестаковою й Т. Пархоменко, нами було укладено реєстр видів академічного плагіату (у сфері наукової діяльності); г) діяльності НАЗЯВО (Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти). 2. Матеріали новинної стрічки (розділ «Дискусія», 2012–2017 рр.) вдалося згрупувати за такими критеріями:

а) тематика обговорень (16 позицій); б) види повідомлень (13 позицій). Було окреслено подальші напрями діяльності учасників групи у межах боротьби з плагіатом, зокрема такі: 1) виявлення конкретних випадків плагіату, оприлюднення їх і боротьба за покарання – позбавлення неправомірно здобутих наукових ступенів і можливості займати адміністративні посади різних рівнів; 2) аналіз фахових наукових видань на предмет дотримання ними вимог академічної доброчесності і боротьба за вживання відповідних заходів щодо часописів, які порушують чи взагалі не дотримуються згаданих вимог (т. зв. «сміттєві» журнали); 3) профілактика поширення плагіату. Крім того, діяльність активних членів групи «Плагіат» є також формуванням своєрідного онлайн-архіву матеріалів, що стосуються проблеми плагіату, передусім академічного. Інформацію, накопичену в групі можна використовувати як емпіричний матеріал для теоретичних узагальнень і як інформаційні приводи для ЗМК. Наведені у статті факти засвідчують, що група «Плагіат» становить собою суттєвий сегмент соціальнокомунікаційного дискурсу, розпочатого через поширення плагіату на всі сфери життя соціуму. Усе це дає змогу виявити найсуперечливіші ділянки в довколаплагітному дискурсі для того, щоб у подальшому сформулювати шляхи подолання проблеми плагіату.

Подяки

Автор висловлює щирю вдячність науковому консультанту – доктору філологічних наук, професору, директору Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка Володимирі Різуну; кандидату філологічних наук, доценту кафедри соціальних комунікацій, заступнику директора з навчально-виховної роботи Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка Віталію Корнеєву та доктору філологічних наук, завідувачу кафедри нових медій Львівського національного університету імені Івана Франка, професору Борису Потятинику за консультативну допомогу під час підготовки цієї статті.

References

1. “Academic culture of the Ukraine students: main factors of formation and development. Information for the insight into results of the project № 49169” (2015), available at: <http://www.univer.kharkov.ua/images/redactor/news/2015-07-17/2015.pdf> (accessed 04 December 2016).
2. “Analysis report based on the results of research of practices of academic honesty in higher educational establishments of Ukraine” (2016), Ministry of Education and Science of Ukraine, Institute of education analytics, Kyiv, available at: <http://mon.gov.ua/content/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/2016/08/09/academicna-dobrochesnist.pdf> (accessed 05 December 2016).
3. Machała, T. (2013), “Marek Wroński – łowca plagiatów. Naukowiec, który walczy z nieuczciwością we własnym środowisku”, available at: <http://natemat.pl/73017,marek-wronski-lowca-plagiatow-naukowiec-ktory-walczy-z-nieuczciwoscia-we-wlasnym-srodowisku> (accessed 20 December 2016).
4. Sieńczyło–Chlabicz, J. (2010), “Odpowiedzialność nauczycieli akademickich, doktorantów i studentów z tytułu popełnienia plagiatu”, *Transformacje prawa prywatnego*, nr.1, s. 133–157, available at: http://www.transformacje.pl/wp-content/uploads/2010/05/tpp_1-2010_sienczylo-chlabicz.pdf (accessed 16 December 2016).
5. Shestakova, E. (2016), “Common story, or Plagiarism as a manifestation of social power”, *Relga*, № 15 [318], 30.12.2016, available at: <http://www.relga.ru/Environ/WebObjects/tgu->

www.woa/wa/Main?textid=4835&level1=main&level2=articles (accessed 30 December 2016).

6. Ulianova, H.O. (2015), *Methodological Problems of Civil-Legal Protection of Intellectual Property Rights Against Plagiarism*, D.Sc. diss. (Law sci.), National University "Odesa Law Academy", P. 212–213, available at: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/2749/%D0%94%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D0%A3%D0%BB%D1%8C%D1%8F%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%93.%D0%9E..pdf?sequence=5&isAllowed=y> (accessed 23 November 2016).

7. "Academic honesty as a ground for the stable development of a university" (2016), International Charity Foundation "International Foundation for education policy research"; in Finikov, T.V., Artiukhov, A.Ye. (Eds.), *Takson*, Kyiv, 234 p.

8. Kovalova, A. (2013), "Problems of academic plagiarism and author's right in the digital space of Ukraine", *Special historic disciplines: issues of theory and methodology. Electronic information resources, collection of scientific papers*, in Boriak, H.V. (Ed.), NAS of Ukraine, Institute of History of Ukraine, Kyiv, P. 61–71.

9. Lytvynchuk, I.L. (2014), "Road map of the academic plagiarism problem solution", *Efektivna Ekonomika [Effective Economics]*, №8, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3229> (accessed 16 September 2016).

10. Lytvynchuk, I. L. (2015), "Alternative views of the academic plagiarism problem", in D.Sc. Economics, professor Usov, L.S. (Ed.), *Materials of Russian Research and Practical Conference with International Participation*, "Business. Science. Education: Problems, Perspectives, Strategies", Vologda Business Institute, Vologda, May 26, 2015, in 2 parts. – Part 1, Vologda, 742 p.

11. Kuznetsova, O. (2009) "Plagiarism in the Internet mass media of Ukraine: legal regulation", available at: <http://www.mediakrytyka.info/onlayn-zhurnalistyka/plahiat-v-internet-zmi-ukrayiny-pravove-rehulyuvannya.html> (accessed: 26 September 2016).

12. Romanova, I.V. (2012) "Plagiarism phenomenon: history and modernity", available at: <http://rda.if.ua/images/news/Files/%D0%9F%D0%BB%D0%B0%D0%B3%D1%96%D0%B0%D1%82.pdf> (accessed 03 October 2016).

13. Shtefan, O.O. (2011) "Plagiarism: concept, signs, amenability", available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpiv_2011_6_4 (accessed 03 October 2016).

14. Kulyk V. (2010), *Discourse of Ukraine Media: Identities, Ideologies, Governance Relations*, Krytyka, Kyiv, 655 p.

15. Yermolenko, A.M. (1999), *Communicative Practice Philosophy*, Libra, Kyiv, 488 p.

16. Pocheptsov, Heorhii (2012), *From Facebook and Glamour to Wikileaks: Media Communications*, Spadshhyna, Kyiv, 464 p.

17. Potiatynyk, B.V. (2010), *Internet Journalism*, PAIS, Lviv, 246 p.

18. Mętlewicz, M. (2011), "Plagiat jak molestowanie?", available at: <https://forumakademickie.pl/fa/2011/07-08/plagiat-jak-molestowanie/> (accessed 24 December 2016).

19. The Law of Ukraine "On Higher Education", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page5> (accessed 21 November 2016).

20. Parkhomenko, T. (2016), "Doctorate thesis of Kateryna Kyrylenko and outright plagiarism", available at: <http://life.pravda.com.ua/columns/2016/01/13/206334/> (accessed 21 November 2016).

21. Parkhomenko, T. (2016), "Plagiarism of Kyrylenko: whether the wife of Vice-Prime Minister will be punished?", available at: <http://life.pravda.com.ua/columns/2016/04/21/211286/> (accessed 21 November 2016).

Список джерел

1. Академічна культура українського студентства: основні чинники формування та розвитку. Матеріали для ознайомлення з результатами проекту № 49169 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.univer.kharkov.ua/images/redactor/news/2015-07-17/2015.pdf>. – Дата перегляду : 04.12.2016.
2. Аналітична довідка за результатами дослідження практик академічної доброчесності у вищих навчальних закладах України. – Київ : МОН, Інститут освітньої аналітики, 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/content/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/2016/08/09/academicna-dobrochesnist.pdf>. – Дата перегляду : 05.12.2016.
3. Machała, T. (2013), «Marek Wroński – łowca plagiatów. Naukowiec, który walczy z nieuczciwością we własnym środowisku», available at : <http://natemat.pl/73017,marek-wronski-lowca-plagiatow-naukowiec-ktory-walczy-z-nieuczciwoscia-we-wlasnym-srodowisku> (accessed 20 December 2016).
4. Sińczyło–Chlabicz, J. (2010), «Odpowiedzialność nauczycieli akademickich, doktorantów i studentów z tytułu popełnienia plagiatu», «Transformacje prawa prywatnego» nr. 1, s. 133–157, available at : http://www.transformacje.pl/wp-content/uploads/2010/05/tpp_1-2010_sienczylo-chlabicz.pdf (accessed 16 December 2016).
5. Шестакова Э. Обыкновенная история, или плагиат как проявление социальной власти / Элеонора Шестакова // Relga. – № 15 [318]. – 30.12.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.relga.ru/Environ/WebObjects/tgu-www.woa/wa/Main?textid=4835&level1=main&level2=articles>. – Дата перегляду : 30.12.2016 р.
6. Ульянова Г. О. Методологічні проблеми цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності від плагиату / Ульянова Галина Олексіївна // Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук. – Одеса, 2015. – С. 212–213 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/2749/%D0%94%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D0%A3%D0%BB%D1%8C%D1%8F%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%93.%D0%9E..pdf?sequence=5&isAllowed=y>. – Дата перегляду : 23.11.2016.
7. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. фонд «Міжнарод. фонд дослідж. освіт. політики» ; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. – К. : Таксон, 2016. – 234 с.
8. Ковальова А. Проблеми академічного плагиату та авторського права у цифровому просторі України / Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. Електронні інформаційні ресурси // зб. наук. праць / Відп. ред. Г.В. Боряк. – К.: НАН України, Інститут історії України, 2013. – С. 61–71.
9. Литвинчук І. Л. Дорожня карта вирішення проблеми академічного плагиату / І. Л. Литвинчук // Ефективна економіка. – 2014. – № 8 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3229>. – Дата перегляду: 16.09.2016 р.
10. Литвинчук И. Л. Альтернативні погляди на проблему академічного плагиату / И. Л. Литвинчук // Бизнес. Наука. Образование : проблемы, перспективы, стратегии [Текст] : матер. рос. науч.-практ. конф. с междунар. участием, г. Вологда, 26 мая 2015 г. : в 2 ч. – Ч. 1 / под ред. д.э.н., проф. Л. С. Усова. – Вологда : Вологодский институт бизнеса, 2015. – 742 с.
11. Кузнецова О. Плагиат в Интернет-ЗМІ України : правове регулювання / Олена Кузнецова // Медіакритика [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mediakrytyka.info/onlayn-zhurnalistyka/plahiat-v-internet-zmi-ukrayiny-pravove-rehulyuvannya.html>. – Дата перегляду : 26.09.2016.

12. Романова І. В. Явище плагіату : історія та сьогодення / І. В. Романова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rda.if.ua/images/news/Files/%D0%9F%D0%BB%D0%B0%D0%B3%D1%96%D0%B0%D1%82.pdf>. – Дата перегляду : 03.10.2016 р.
13. Штефан О. О. Плагіат: поняття, ознаки, відповідальність / О. О. Штефан [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Triv_2011_6_4. – Дата перегляду : 03.10.2016 р.
14. Кулик В. Дискурс українських медій : ідентичності, ідеології, владні стосунки : моногр. / Володимир Кулик. – Київ : Критика, 2010. – 655 с.
15. Єрмоленко А. М. Комунікативна практична філософія : підруч. / А. М. Єрмоленко. – Київ : Лібра, 1999. – 488 с.
16. Почепцов Георгій. Від Facebook'у і гламуру до Wikileaks : медіа комунікації / Георгій Почепцов. – К. : Спадщина, 2012. – 464 с.
17. Потятиник Б. В. Інтернет-журналістика : навч. посіб. / Борис Володимирович Потятиник. – Львів : ПАІС, 2010. – 246 с.
18. Mętlewicz, M. (2011), «Plagiat jak molestowanie?», «Forum Akademickie», available at: <https://forumakademickie.pl/fa/2011/07-08/plagiat-jak-molestowanie/> (accessed 24 December 2016).
19. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page5>. – Дата перегляду : 21.11.2016.
20. Пархоменко Т. Докторська дисертація Катерини Кириленко і відвертий плагіат / Тетяна Пархоменко // Українська правда. Життя. 13.01.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://life.pravda.com.ua/columns/2016/01/13/206334/>. – Дата перегляду : 21.11.2016.
21. Пархоменко Т. Плагіат Кириленко: чи покарають дружину віце-прем'єра? / Тетяна Пархоменко // Українська правда. Життя. 21.04.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://life.pravda.com.ua/columns/2016/04/21/211286/>. – Дата перегляду : 21.11.2016.